

mnoгих poglavjih dotika najrazličnejših teoretičnih vprašanj, npr. o kulturi in etnološkem raziskovanju, o kultur-
nozgodovinski šoli, o zamišljenem in resničnem redu, o
tradicionalnem in ljudskem itn.

Ponovni razmislek o zadruzi v knjigi Dunje Rihtman-
Augustin poteka kot potovanje v času in kot potovanje
od idealnega modela k resničnemu življenju. Bolj ko
prebiramo časovno odmaknjena besedila, bolj prepozna-
vamo v njih mišljenjsko strukturo, ki jo poznamo iz vsak-
danjega življenja v današnjem času. Tako je npr. "prodor-
no kritični Reljković spoznal, da je življenje na vasi, v
zadrugi, vse prej ko idilično. Sloga je nekaj, o čemer
sanjajo, istočasno pa je nedosegljiva. Zamišljeni red
imajo neprestano pred očmi in na umu, a se neprestano
ruši na ravni gospodarskih odnosov in organizacije dela,
na ravni družinskih odnosov, na ravni kolektivnih in
posameznikovih interesov in končno, na ravni pogleda na
svet, ki se zavzema za slogo in zaupanje, v resnici pa"...
(str. 52, prev. M. R.) Na ta način je zanimiv tudi odstavek
o komunikacijah z zunanjim svetom, kjer avtorica opaža:
"Odnos do goljufije (obsodba ali strpnost do nekaterih
vrst goljufije) morda najbolje določa mejo ožje in širše
skupnosti. Isto velja za prodajo dobrega ali slabega
blaga. Medtem ko so goljufijo sorodnika, soseda ali celo
vaščana strogo obsojali, pa imajo do nje mnogo ohlap-
nejši odnos, če gre za ogoljufanje tujca, gospode ali
oblasti ali pa če gre za prodajo pokvarjenega blaga
neznani osebi, ki ne pripada isti skupnosti" (str. 176,
prev. M. R.).

Tudi slovenski bralec ves čas ve, za kaj gre, čeprav je
daleč od izkušnje ali spomina na zadružno življenje, saj
zadruga pri Slovencih ni zgodovinsko dokazana. Ali to
pomeni, da ima naš segment tradicionalne miselnosti
iste sestavine ali pa je to izraz dejstva, da smo globoko
udeleženi v širši skupnosti, ki se še vedno vede po načel-
nih patriarhalne zadruge, v dvojnosti med idealom in
resničnostjo? Zamišljena, idealna ureditev je bila vgraje-
na v Cvjičjevo" patriarhalno kulturo" in je koristila politiki
kot obrazec o dominantnem narodu in razredu v stari
Jugoslaviji, avtorica pa ugotavlja, da model tradicionalne
miselnosti obremenuje z idilično sliko junaške, demo-
kratične in egalitarne preteklosti tudi našo sodobno pub-
licistiko in sodobni politični jezik.

Razprava Dunje Rihtman-Augustin je izvirna že v
osnovnem namenu, prodreti v strukturo tradicionalne
miselnosti, da bi bolje razumeli sedanost. Vodi nas
skozi izbrane tekste tako, da spoznamo najpomembnejša
poglavja iz preteklosti hrvaške etnologije, ob tem pa ves
obseg problematike družinske zadruge. Njen najpom-
embnejši uspeh pa je ta, da jo beremo kot analizo
miselnosti v naši širši družbi, miselnosti, katere segment
je tradicionalno mišljenje z dvojno strukturo ideala in
resničnosti.

MOJCA RAVNIK

**Marek Gawecki, Wieś środkowego i polnocnego Afgani-
stanu. Tradycja i próby modernizacji (Vas srednjega in
severnega Afganistana. Tradicija in poskusi modernizaci-
je), Prace etnologiczne 10, Wrocław 1983**

Med razmeroma redkimi etnološkimi študijami o
Afganistanu, ki so bile napisane v zadnjih letih, zasluži
knjiga Mareka Gaweckega posebno pozornost, prvič
zaradi obsežnosti in kompleksnosti prikaza družbene in
gospodarske strukture afganskega podeželja in drugič
zato, ker je prva samostojna etnološka monografija ka-
kega poljskega avtorja o tem delu Srednje Azije.

To seveda ne pomeni, da zanimanje poljskih znanst-
venikov za Afganistan in sosednje dežele nima bogate
preteklosti. Po podatkih Zbigniewa Jasiewiczza v predgo-
voru k omenjeni monografiji, so se Poljaki srečali s pr-
vimi opisi Afganistana že v 17. stoletju, kasneje pa so o
tej deželi poročali poljski misijonarji, uslužbenci in vojaki
v ruski carski službi. Po obisku afganskega kralja Ama-
nullaha na Poljskem (med turnejo po Evropi, leta 1928)
so se začeli razvijati tudi gospodarski in politični stiki

med državama, ki so se po drugi svetovni vojni okrepili
in razširili še na področja kulture, znanosti in šolstva.
Tako je postal Afganistan eno od glavnih izvenevropskih
delovišč poljskih etnologov.

Leta 1976 je Inštitut za etnologijo na univerzi Adama
Mickiewicza v Poznaniu organiziral azijsko etnološko
ekspedicijo, v kateri je bilo pet etnologov (med njimi tudi
M. Gawecki in Z. Jasiewicz), dva filologa in štiri člani
pomožnega osebja. Terensko delo je potekalo na dveh
lokacijah v severnem Afganistanu (Kajsar pri Majmani in
Daulatabad) in v dveh vaseh osrednjega dela dežele
(Najak in Tala).

V tako izbranih teritorialnih okvirih so avtorja mono-
grafije, M. Gaweckega, zanimala predvsem naslednja
vprašanja:

— kateri so bili mehanizmi in rezultati sprememb v
kmečkih skupnostih glede na razlike v etnični sestavi,
zgodovinskih razmerah in geografskem okolju;

— kaj je pospeševalo proces modernizacije in kaj ga
je zaviralo;

— kako daleč je napredoval ta proces do leta 1978.

Ta vprašanja so bila obdelana za obdobje zadnjih sto
let, t.j. od osemdesetih let 19. stoletja do Tarakijevega
državnega udara ali revolucije konec aprila 1978.

Uvodno poglavje obsega poleg opisa geografskega
okolja še zgoščen prikaz etnične strukture prebivalstva,
zgodovine in religije. V zvezi z obravnavo religije pripom-
nimo, da avtor ni zašel v pretirano črno-belo poenostav-
ljanje; tako npr. islama ni označil za "nazadnjaško" vero
a priori, marveč ga je zanimalo, kakšne so lokalne inter-
pretacije korana. Drugo poglavje osvetljuje notranjo orga-
niziranost vaških skupnosti severnega in srednjega
Afganistana, tretje poglavje različne oblike zemljiške
lastnine, četrto načine obdelovanja polj, zbiranja in
spravljanja pridelkov in peto poglavje integrativno funkcijo
javnih del, šolstva in trgov (bazarjev).

Avtor je ugotovil, da se družbena stratifikacija afga-
nskikh kmečkih naselij v obravnavanem času ni bistveno
spremenila. Državno uradništvo je v vaseh prevzemalo
funkcije, ki jih je prej imel svet starcev. Pokazalo se je
tudi, da so vasi v ekonomskem pogledu precej razsloje-
ne. Poljedelstvo je bilo v času raziskovanja na veliki
večini posestev še tradicionalno. Nekaj poljedelskih stro-
jev in sodobnega orodja so premgli le bogati zemljiški
posestniki na severu države in še ti so priprave uporab-
ljali na neustrezen način. Neenotnost podeželskega pre-
bivalstva so poglobljali še verski in etnični razločki. Islam
v svojih različnih pojavnih oblikah (šlitski, sunitski in
izmaelitski) je še vedno uravnaval družbeno in ekonomsko
dogajanje in pogosto zaviral ali povsem onemogočal
procese modernizacije. Državna oblast v tem pogledu ni
mogla ali hotela storiti ničesar. Napredek poljedelstva so
ponekod omejevale tudi neugodne geografske razmere.

V knjigi je poleg teh osnovnih ugotovitev še pravo
bogastvo raznovrstnih podatkov o Afganistanu, ki so bili
zbrani bodisi neposredno na terenu ali povzeti po starejši
in novejši literaturi. Pri tem je treba poudariti, da se
avtor ni omejil le na etnološko literaturo, marveč je s
pridom uporabil tudi številna dognanja geografske in
ekonomske stroke.

K nazornosti teksta prispeva 65 črno-belih fotografij med
besedilom in v prilogah, 17 risb in grafikonov in 4 tabele.

Znani dogodki v Afganistanu so po letu 1978 do
temeljev pretresli ustaljeni način življenja, povzročili
močno politično polarizacijo prebivalstva, a prinesli tudi
zemljiško reformo, hitrejšo industrializacijo in razmah
šolstva. Že zaradi tega lahko z gotovostjo trdimo, da se
Afganistan tokrat ne bo ognil močnemu vplivu tehnično
naprednejšega zunanjega sveta, čemur se je še nekako
izmikal v zadnjih nekaj desetletjih. Knjiga Mareka
Gaweckega bo ostala dragocen dokument tega prelomne-
ga obdobja, prispevala pa bo tudi k razreševanju nekate-
rih splošnejših vprašanj etnološke stroke, npr. enosmer-
nosti kulturnega razvoja in pojma "azijskega načina
gospodarstva".

ZMAGO ŠMITEK